

*Dr. Vida Sándor**

KISKERESKEDELMI SZOLGÁLTATÁS VÉDJEGYJOGI OLTALMA A PRAKTIKER-ÜGY

A védjegy ismertté válásában számos áru esetén jelentős szerepe van a kiskereskedőnek. (Kiskereskedő alatt ehelyütt nem csak a sarki fűszerest vagy a piaci kereskedőt értjük, hanem minden olyan kereskedőt, aki a fogyasztóval közvetlen kapcsolatban áll: így a nagy szupermarketeket vagy áruházláncokat is.)

Nem meglepő ezért a kereskedők részéről jelentkező igény, hogy ne csak az általuk forgalmazott áruk nyerhessenek védjegyjogi oltalmat (itt nem a kereskedelmi védjegyről van szó, amilyen például a CBA vagy a TESCO), hanem szolgáltatói tevékenységük is, ami hasonlóképpen a kiskereskedő neve. Hiszen a polgári és a gazdasági jog által biztosított névvédelemnél a védjegyjogi oltalom erősebb, s e sorok szerzője szerint jogilag értékesebb is.

SZOLGÁLTATÁSOK JEGYZÉKE A VÉDJEGYLAJSTROMBAN

Sajátos fonásága (drasztikusabb kifejezést használva: ellentmondása) a védjegyjognak, hogy erről a lehetőségről az 1957. évi Nizzai Megállapodás hallgat, vagyis az áruk és szolgáltatások osztályozásáról szóló nemzetközi megállapodás a kiskereskedelmi szolgáltatást sehol nem említi. Ennek alighanem az az oka, hogy több iparilag fejlett ország iparjogvédelmi hatósága sokáig (egyesek mostanáig) mereven elzárkózott a kiskereskedői szolgáltatásnak a Nizzai Megállapodás szövegébe való felvétele elől olyan meggyőző érvekkel, amelyeket a tagállamok legnagyobb része magáévá tett. Érdekes, hogy az USA már akkor is más utat követett: az 1958. évi védjegy törvény (Lanham Act) 3., 15. szakasza U.S.C. 1053 alapján olyan nagyvonalú gyakorlat alakult ki, amelynek keretében a kiskereskedelmi szolgáltatást is oltalmazták.¹ Így többek között olyan szöveget jegyeztek be a védjegy-lajstromba, mint „élelmiszer-kiskereskedelmi szolgáltatások” (retail grocery store services) vagy „kiskereskedelmi szolgáltatások áruházak osztályain” (retail department store services).

Nem meglepő, hogy a kiskereskedői tevékenységet végző európai vállalatok, különösen ha hazai elsőbbségi joguk alapján az USA-ban védjegyet szereztek, hamarosan felfigyeltek arra a hátrányra, amely őket a hazai jog alapján az amerikai piacon érte. Ezért a Szellemi Tu-

* jogtanácsos, Danubia Szabadalmi és Védjegy Iroda

¹ Trademark Manual of Examining Procedure § 1301.01 (a)(1) Performance of a Real Activity

lajdon Világszervezete (WIPO) útján tettek kísérletet a Nizzai Megállapodás mellékletének módosítására. Az út a Szakértői Bizottság létrehozásához vezetett.

A Nizzai Megállapodás gondoskodik egy Szakértői Bizottság felállításáról, amelyben valamennyi tagállama képviselteti magát [3. cikk (1) bekezdés].

A Szakértői Bizottság

- határoz az osztályozás változtatásait illetően;
- ajánlásokat tesz a Külön Unió (ehelyütt: a Nizzai Megállapodás) országainak abból a célból, hogy számukra megkönnyítse az osztályozás használatát és elősegítse egységes alkalmazását;
- minden más intézkedést megtesz, amely anélkül, hogy a Külön Unió vagy a szervezet költségvetésére pénzügyi terhet róna, hozzájárul ahhoz, hogy a fejlődő országok számára megkönnyítsék az osztályozás alkalmazását;
- jogosult albizottságokat és munkacsoportokat létesíteni.

A Szakértői Bizottság határozatait általában egyszerű szótöbbséggel hozza. Az osztályozás módosítására vonatkozó határozatokhoz négyötödös többség kell. Módosításon a termék vagy szolgáltatás egyik osztályból a másik osztályba való áthelyezését vagy új osztály létesítését kell érteni.

Az 1997. évi szakértői bizottsági ülésen² a „bolti kiskereskedelem” (services de vente au détail/retail trade services) tételről folytatott vita után a kiskereskedelmi védjegyekről a munkabizottság név szerint szavazott, sőt, kikérték a megfigyelők véleményét is. A szavazatok a következők voltak:

a) elfogadja: Horvátország, Korea, Magyarország, Oroszország, Portugália, Svájc, Svédország;

b) azon szakterület megjelölését kéri, amivel a kiskereskedő foglalkozik: Lengyelország, USA;

c) a többi jelenlevő állam nem fogadja el. Nagy-Britannia közölte például, hogy minden nemzetközi védjegyjelentést kifogásol és kifogásolni fog, amelynek árujegyzékében ez vagy hasonló szöveg szerepel.

A Nemzetközi Iroda jelenlegi gyakorlata az alábbiakkal jellemezhető.

1. Elfogadja a Nizzai Osztályozás 7. kiadásának magyarázó megjegyzései között a 35. osztályban szereplő szövegnek az árujegyzékben való alkalmazását: „mások javára különböző áruféleségek összeállítása (kivéve ezek szállítását), amely lehetővé teszi az ügyfelek számára, hogy megfelelően megtekinthessék és megvásárolhassák ezeket az árukat”. (Az iroda felfogása szerint ezek a szolgáltatások nem sorolhatók a 42. osztályba.)

2. Elfogadja (1997 eleje óta) a „kiskereskedelmi eladás” (vente en/au détail, retail trade) kifejezéseket a 35. osztályban akkor is, ha további szöveggel nincsenek korlátozva.

² Dr. Millisits Endre: A nizzai osztályozás elve és gyakorlata. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 104. évf. 2. sz., 1999. február

3. Elfogadja a csomagküldő kiskereskedelmet, de nem a 35. osztályba, hanem a 39. osztályba sorolja. (Erre utal a 35. osztállyal kapcsolatban imént idézett szövegben a „kivéve ezek szállítását” megfogalmazás.)

Magában a 35. áruosztályban azonban a „kiskereskedői szolgáltatás” a mai napig nem található meg. Ezt követően a Szellemi Tulajdon Világszervezetének Nemzetközi Irodája persze már nem kifogásolta a nemzetközi védjegybejelentéseknél ha a 35. áruosztályban a bejelentő kereskedelmi tevékenységet (retail trade, vente en/au détail) vagy kereskedelmi szolgáltatást szerepeltetett.

Annak idején már ez a szerény lépés (a Szellemi Tulajdon Világszervezete tovább nem is mehetett, hiszen a Nemzetközi Iroda a hozzá beérkezett nemzetközi védjegybejelentéseket csak regisztrálja, ritkán kifogásolja) is sokat jelentett, néhány ország ettől kezdve már elfogadta az ilyen szolgáltatási jegyzékkel benyújtott védjegybejelentéseket.

A BELSŐ PIACI HARMONIZÁCIÓS HIVATAL (OHIM) GYAKORLATA

Egy lépéssel tovább ment az OHIM 2. sz. Felszólalási Tanácsa, amely a GIACOMETTI SPORT közösségi védjegy ügyében hozott határozatában³ (valamint néhány korábbi, közzé nem tett határozatában⁴) úgy döntött, hogy a kiskereskedelem mint szolgáltatás szerepelhet a közösségi védjegy árujegyzékében. Az ügyet ezért azzal adta vissza az elővizsgálónak, hogy a további eljárás során tisztázandó a specifikáció, azaz azok az áruk, amelyek szolgáltatásának megjelölésére a védjegy bejelentették.

Még egy további fontos lépést jelentett, amikor – ezen és egyéb precedensek alapján – az OHIM elnöke 2001. március 12-én kiadott 3/01 sz. közleményével⁵ hírül adta, hogy a közösségi védjegyek jövőbeni lajstromozásakor a kiskereskedelmi szolgáltatás (retail services) megjelölést el fogják fogadni. Az említett precedens, valamint az OHIM elnökének közleménye csak a közösségi védjegyeket érintette, s nem kötelező a tagországok iparjogvédelmi hatóságaira nézve.

E sorok szerzője szerint persze most már célszerűbb lenne, hogy – legalábbis az EK tagállamai – változtassanak gyakorlatukon, mert ennek hiányában saját kereskedőik, különösen az egységes közös piacon tevékenykedő áruházláncok nemzeti és közösségi védjegyeinek oltalmi köre közötti eltérés problémákat okozhat. Egy 2002. évi felmérés⁶ azonban azt mu-

³ 1999. december 17-én kelt határozat. O.J. OHIM, 2000. 6. sz., p. 730.

⁴ Vö. O. Stork: GIACOMETTI SPORT – Frischer Wind in Sachen Einzelhandelsdienstleistungen. Mitteilungen der Deutschen Patentanwälte, 2000, p. 399

⁵ A közlemény előzménye, hogy az eljáró felszólalási tanács előzetesen kikérte az OHIM elnökének véleményét, aki elvi egyetértésének kinyilvánítása mellett óvott a számos osztályt felölelő univerzális bejegyzéstől (klassen-übergreifende Universaleintragung).

⁶ M. Grabrucker: Zur Praxis der Eintragung einer Dienstleistungsmarke für den Einzelhandel – ein internationaler Überblick. GRUR Int., 2002, p. 989 – A vizsgálat kiterjed az EU-hoz nem tartozó néhány országra is. Ezek közül Japán beállítottága különösen negatív a vizsgált kérdésben.

tatta, hogy az EK két fontos tagállama: Németország és Franciaország továbbra is elzárkózik a kiskereskedelmi szolgáltatás védjegyként történő oltalmának biztosítása elől. A korábban egyik legnagyobb ellenállóként ismert Nagy-Britanniában – feltehetőleg az említett GIACOMETTI SPORT-ügyben hozott döntés hatása alatt – a szabadalmi hivatal elnöke részletes módszertani irányelvet⁷ adott ki a „retail services” (kiskereskedői szolgáltatás) vonatkozásában bejelentett védjegyek vizsgálatánál követendő szempontokra.

A Magyar Szabadalmi Hivatal már a Szellemi Tulajdon Világszervezetének ajánlása (azaz 1997) előtt sem kifogásolta a 35. áruosztályban a „kiskereskedői tevékenység” vagy „... (a felsorolt) áruk kiskereskedelme” szöveget.

A PRAKTIKER-ÜGY ELŐZMÉNYEI

A német joggyakorlat merevsége s feltehetőleg az ebből adódó kereskedelmi hátrányok arra késztették a nálunk is ismert egyik legnagyobb német barkácsáruházláncot, hogy magára vállalja a „faltörő kos” szerepét, és megkísérelje a közösségi védjegyjognak a német joggyakorlatra való „rákényszerítését”. Első lépésben bejelentette a PRAKTIKER védjegyet a Német Szabadalmi és Védjegyhivatalnál többek között a következő szolgáltatásokra: „építőipari árukkal, lakásfelszerelési cikkekkel, kertészeti cikkekkel és egyéb barkácsárukkal való kiskereskedelem”.

A védjegybejelentést – amint az várható volt – az állandó gyakorlatnak megfelelően a Német Szabadalmi Hivatal a szokásos indokolással elutasította: „a kiskereskedelem nem képez olyan szolgáltatást, amelyre védjegyet lehetne bejegyezni, a védjegyet csak olyan *árúk* (kiemelés a szerzőtől) tekintetében lehet bejelenteni (applying for), amelyeket forgalmaznak”.

A bejelentő a Német Szabadalmi Bírósághoz (Bundespatentgericht) nyújtott be fellebbezést. Fellebbezésében többek között azzal érvelt, hogy a gazdaság trendje napjainkban a fogyasztói társadalom irányába mutat, s ez szükségessé teszi a kiskereskedelmi tevékenység átértékelését (reappraisal). A fogyasztói döntést ugyanis növekvő mértékben befolyásolják a termék árán túlmutató egyéb tényezők is: a termékek kínálatának gazdagsága és változatosága, az áruházban történő elhelyezésük, megjelenésük, a személyzet által nyújtott szolgáltatások, a reklám, az áruház arculata, földrajzi elhelyezése stb. Ezek a szolgáltatások azok, amelyek lehetővé teszik, hogy a fogyasztók az egyes kiskereskedőket megkülönböztethessék versenytársaiktól. A kiskereskedői szolgáltatásokra bejegyzett védjegyet nemcsak az OHIM ismeri el, hanem a tagállamok többsége is. Ennek a kérdésnek az EK vonatkozásában történő elbírálása – a bejelentő szerint – elkerülhetetlen (imperative).

⁷ Trade Mark Journal, 2000. október 18.

A Német Szabadalmi Bíróság az eljárást felfüggesztette, és előzetes döntéshozatal céljából megkereste az Európai Bíróságot.

ELJÁRÁS AZ EURÓPAI BÍRÓSÁG ELŐTT

Megkeresésében a Német Szabadalmi Bíróság a következő *kérdéseket*⁸ tette fel:

1. Az árukkal való kiskereskedelem olyan szolgáltatás-e, amely az irányelv⁹ 2. cikkének hatálya alá esik?
2. Milyen mértékben kell a kiskereskedő által nyújtott szolgáltatások fogalmát pontosan meghatározni annak érdekében, hogy biztosítva legyen,
 - a) hogy a védjegy az irányelv 2. cikkében meghatározott oltalmi funkcióját betöltse, nevezetesen, hogy egy vállalat áruit vagy szolgáltatásait más vállalatokétól megkülönböztesse és
 - b) hogy vita esetén egy ilyen védjegy oltalmi köre pontosan meghatározható legyen?
3. Milyen mértékben szükséges elhatárolni a hasonlóság mértékét [irányelv 4 (1b) és 5 (1b) cikke]
 - a) a kiskereskedő által áruk szolgáltatásával kapcsolatos más szolgáltatások tekintetében?
 - b) a mindenkor kiskereskedelem által forgalmazott áruk tekintetében?

Az *előkészítő eljárás* során az Európai Bírósághoz több észrevételt nyújtottak be.¹⁰

A *Praktiker* álláspontja szerint a termékek kiskereskedelme az irányelv értelmében szolgáltatásnak tekinthető, s a szolgáltatást védő védjegy a származás jelzésének funkcióját is képes betölteni, s ehhez még a szolgáltatás mibenlétének részletezése sem szükséges.

A *francia kormány* észrevételében arra utalt, hogy bizonyos, a kiskereskedelemhez szükséges, de magától az értékesítéstől elhatárolható szolgáltatások ebbe a körbe tartozhatnak, s alkalmasak lehetnek arra, hogy védjegyoltalmat élvezzenek, de ezeknek tartalmát pontosan meg kell határozni.

A *Ausztria kormánya* hozzátette, hogy a kiskereskedelem lényegét képező tevékenység, azaz az értékesítés nem részesíthető védjegy általi védelemben; védjeggyel csak azok az ezen túlmenő szolgáltatások oltalmazhatók, amelyeknek a tartalma is pontosan meghatározott.

A *Nagy-Britannia kormányának* álláspontja szerint a védjegy a fenti esetben csak akkor jegyeztethető be, ha a fogyasztók ténylegesen beazonosítható szolgáltatásban részesülnek magán az értékesítésen túlmenően. Bár magára az értékesítésre nézve nem jegyeztethető be a védjegy, a kiskereskedelmi tevékenységnek az a része, amely az áruházban fennálló

⁸ O.J. of the European Communities, C. 19/30, 2003. január 15.

⁹ A Tanács 1988. december 21-i 89/104/EGK sz. első irányelve a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről. Magyarul: CompLex CD Jogtár

¹⁰ *Dr. Szeibert Orsolya* fordításának átvételével, vö. Európai Bírósági Ítéletek, 2005. 3. sz., p. 15.

termékkínálatról gondoskodik és lehetővé teszi a fogyasztók számára, hogy áttekinthessék az árukat, védelemben részesíthető.

Az *EK Bizottsága* szerint a termékek kiskereskedelme szolgáltatásnak minősülhet, és minden, a pusztá értékesítést meghaladó szolgáltatás védjegy által védelemben részesíthető; ugyanakkor nem lehetséges ezeknek a szolgáltatásoknak a kimerítő felsorolása.

AZ EURÓPAI BÍRÓSÁG ELŐZETES DÖNTÉSE

A döntés indokolásának e sorok szerzője szerint legfontosabb részei az alábbiak.

A preambulumból következően az irányelv célja a tagállamok jogszabályainak harmonizálása annak érdekében, hogy ne maradjanak fenn olyan eltérések, amelyek gátolhatják az áruk szabad mozgását és a szolgáltatások nyújtásának szabadságát, illetve amelyek a közös piacon torzíthatják a versenyt (ítélet, 26. pont).

Az irányelv minden védjegyre alkalmazandó, amelyet árukra vagy szolgáltatásokra jelen-
tenek be (ítélet, 27. pont).

Az irányelv nem tartalmazza a szolgáltatások meghatározását ... (ítélet, 28. pont).

Nem tartalmazza azoknak a feltételeknek a részletezését sem, amelyek megléte esetén egy adott szolgáltatásra védjegyet lehetne bejegyeztetni ... (ítélet, 29. pont).

E vonatkozásban megjegyzendő, hogy a preambulum 6. bekezdése szerint a tagállamok szabadon állapíthatják meg a védjegy bejegyzésére vonatkozó eljárási szabályokat, például megválaszthatják az eljárás formáját. A preambulum 7. bekezdése szerint a védjegyre vonatkozó rendelkezések közötti összhang megteremtése megkívánja, hogy a bejegyzés feltételei valamennyi tagállamban alapvetően azonosak legyenek (ítélet, 30. pont).

Ugyanakkor ami a védjegy segítségével védelemben részesíthető szolgáltatás természetét és tartalmát illeti, ez nem a bejegyzési eljárás kérdése, hanem a védjegyoltalom megszerzésének anyagi jogi feltétele (ítélet, 31. pont).

Ha a szolgáltatás természetének fogalmát a tagállamoknak kellene meghatározniuk, akkor a szolgáltatási védjegyek oltalmazhatóságának feltételei tagállamonként változhatnak. Ez esetben pedig az a cél, hogy a védjegyek oltalmának feltételei valamennyi tagállamban azonosak legyenek, nem volna elérhető (not obtained – ítélet, 32. pont).

Ezért az Európai Bíróság feladata, hogy a szolgáltatás fogalmát az irányelvvel összefüggésben értelmezze (vö. Zino Davidoff és Levi Strauss egyesített ügyek C-414/99 és C-416/99¹¹ 42. és 43. pontja – ítélet, 33. pont).

¹¹ A hivatkozott előzetes döntés előzményeit és a döntést ismerteti *dr. Vida Sándor*: A jogkimerülés a közösségi és a brit védjegyjogban. *Védjegyvilág*, 2003. 3. sz., p. 51. – Az Európai Bíróság ezen előzetes döntésének

- 42. cikke szerint: ha az engedély (consent) fogalmának meghatározása a tagállamokra lenne bízva, akkor ez tagállamonként eltérő lehetne, miáltal az irányelv preambuluma 9. bekezdésében lényegesként (fundamental) tekintett cél nem volna biztosítva;
- 43. cikke szerint: az Európai Bíróság feladata az irányelv 7. cikke (1) bekezdése szerinti engedély fogalmának egységes értelmezése.

A kiskereskedelem célja, hogy a fogyasztók részére értékesítse az árukat. Ez a kereskedelem a jogi értelemben vett adásvételen felül magában foglalja a kereskedő valamennyi arra irányuló tevékenységét, hogy elősegítse ennek az értékesítésnek (transaction) a létrejöttét. Ide tartozik többek között az értékesítésre kínált termékek kiválasztása, valamint azoknak a változatos szolgáltatásoknak a biztosítása, amelyek azt a célt szolgálják, hogy vásárláskor a fogyasztó ne a kiskereskedő versenytársát válassza (ítélet, 34. pont).

Sem az irányelv, sem a közösségi jog általános elvei nem zárják ki azt, hogy ezekre a szolgáltatásokra védjegyet lehessen bejegyezni ... (ítélet, 35. pont).

A szerző megjegyzése:

Az itt ismertetett előzetes döntés 30–33. és 35. pontjában foglaltak szép példáját adják az egységes közösségi védjegy jog megvalósítására irányuló törekvésnek és az Európai Bíróság e vonatkozásban játszott szerepének. E sorok szerzőjének ismeretei szerint az előzetes döntésben idézett „engedély” fogalom (Zino Davidoff- és Levi Strauss-ügy) mellett a jelen ítéletben központi helyet elfoglaló „szolgáltatás” a második nem specifikusan védjegy jogi olyan fogalom meghatározás, amire az Európai Bíróság vállalkozott. Ezek a jogászai vállalkozások a jogalkalmazás csúcát jelentik: hiszen nem tankönyvszerű, didaktikai célú fogalom meghatározásokról van szó, hanem az Európai Unió 25 tagállama iparjogvédelmi hatóságai és bíróságai számára irányadó fogalom meghatározásról. Ezenfelül ezek a meghatározások, bár kiindulási pontjuk az irányelv, előreláthatólag más jogterületeken, szabadalmi jog, szerzői jog, versenyjog stb. is alkalmazásra kerülhetnek. Ez is az egyik ok, amiért a szerző ennek az ítéletnek – amely magyar nyelven már korábban részlegesen megismerhetővé vált¹² – kivonatos ismertetésére vállalkozott.

A továbbiakban az Európai Bíróság megjegyzi, hogy a közösségi védjegyrendelet¹³ alkalmazása során az OHIM a 35. osztályban ma már lajstromozza az olyan közösségi védjegyeket, amelyeket kiskereskedelmi tevékenységre jelentettek be ... (vö. az OHIM elnökének 3/01 sz. közleménye – ítélet, 37. pont).

Felmerül a kérdés, hogy a „szolgáltatás” kifejezés igényel-e az irányelv szellemében történő további részletezést (ítélet, 40. pont).

A bírósághoz benyújtott észrevételek szerint az oltalmi kört a kiskereskedelmi szolgáltatások vonatkozásában azért kell megjelölni, hogy a szolgáltatások azonosíthatóak és megkülönböztethetőek legyenek más, ugyancsak a kiskereskedelemhez kapcsolódó szolgáltatásoktól (ítélet, 41. pont).

... azzal is érveltek, hogy a részletezés azért is fontos, hogy fenntartható legyen a védjegy eredeti funkciója, azaz, hogy az áruk, illetve szolgáltatások származása a védjegy alapján azonosítható maradjon (ítélet, 42. pont).

¹² Vö. 10. lábj.

¹³ A Tanács 1993. december 20-i 40/94/EK sz. rendelete a közösségi védjegyről. Magyarul: CompLex CD Jogtár

Azt, hogy ez milyen nehezen megoldható, jól jelzik a különböző, az előzőekben ismertetett észrevételek, továbbá az Európai Bíróság által elérhető, a különböző tagállamoknak ebben a kérdésben folytatott gyakorlatáról szóló információk (ítélet, 43. pont).

A fent ismertetett okokra tekintettel nem szükséges az irányelv célját szolgáló és a kiskereskedelmi szolgáltatásokra vonatkozó olyan meghatározásra törekedni (rely), amely szűkebb, mint a jelen ítélet 34. pontjában szereplő leírás (ítélet, 44. pont).

A szerző megjegyzése:

Az utóbbi évtizedekben az áruterelés és mechanikus áruforgalmazás mellett, illetve azal együtt jelentkező szolgáltatás a gazdasági versenyben egyre nagyobb szerepet kapott. A fogyasztói igények egyre újabb szolgáltatások „feltalálásához”, a meglévők választékának bővítéséhez vezettek. A paletta széles: az interneten való ráklikkeléssel való vásárlástól (internetshopping), a cash and carry (vedd és vidd) vásárlásokon keresztül olyan üzletekig, amelyekben az áruk értékesítése exkluzív tanácsadással, a vevőkörnek megfelelően kialakított élményatmoszférában történik. Ilyen esetben azután a kereskedő védjegye már nemcsak az áru származására utal, hanem bizonyos életérzést is biztosít, egy bizonyos fogyasztói csoporthoz tartozás érzetét kelti, az életstílus szimbólumává válik. Ezeket az érzéseket a védjegy csak akkor tudja generálni, ha a kereskedő az áru kínálat kapcsán megfelelő környezetet teremt.

A vásárló megszerzésére, illetve megtartására való törekvés a kereskedői tevékenység különböző mozzanataihoz kapcsolódik: ezek eredményeként dönt a fogyasztó „A” kereskedő mellett, és mellőzi „B” kereskedőt annak ellenére, hogy mindkettőnél pontosan ugyanazok az áruk kaphatók. Ilyen jellemzők: az áruház megfelelő parkolóval rendelkezik, gyermekmegőrző-játszóterek, étterem vagy büfé van, a ruházati bolt bizonyos stílust képvisel stb. Nem véletlen, hogy az áruházláncok (akárcsak a szállodaláncok) igyekeznek önálló arculatot kialakítani; ez az alkalmazottak jellegzetes öltözetétől az áruházak hasonló berendezéséig, esetleg külső megjelenéséig terjedő azonosság vagy hasonlóság.¹⁴

A továbbiakban a bíróság a következőket mondja.

A szűkítő meghatározás mesterkéltnak és nem lenne tekintettel arra a fontos gazdasági szektorra, amit a kiskereskedelem jelent. Ez különösen a gyakorlati alkalmazás során jelentene nehézséget ... (ítélet, 45. pont), valamint korlátozná a védjegyjogosult számára biztosított oltalmat ... (ítélet, 46. pont).

Semmi sem utal arra, hogy a kiskereskedelmi szolgáltatásokra bejegyzett védjegyekkel kapcsolatos problémákat ne az irányelvnek az Európai Bíróság által is már több alkalommal értelmezett rendelkezései alapján oldják meg. Így a bíróság gyakorlata szerint az ösztetveszthetőség valószínűségét átfogóan, valamennyi, az eset körülményei szempontjából

¹⁴ Az ebben a megjegyzésben leírtakat *Grabruker* hasonló gondolatai inspirálták. Vö. *M. Grabruker: Braucht die Dienstleistungsgesellschaft die Einzelhandelsmarke? GRUR*, 2001, p. 623

lényeges tényező figyelembevételével kell értékelni (SABEL-ügy C-251/95¹⁵ 22. pont, illetve CANON-ügy C-39/97 16. pont). E komplex értékelés körében – amennyiben szükséges – figyelembe lehet venni a kiskereskedelmi szolgáltatások különleges jellemzőit is. Ilyen körülmények között a kiskereskedelemmel kapcsolatos szolgáltatásokra irányuló védjegy bejegyezhetősége érdekében nem szükséges azoknak a szolgáltatásoknak további részletezése, amelyekre nézve a kérelmezők a védjegyet bejegyezni kívánják. E szolgáltatások azonosíthatósága érdekében elegendő annak általánosságban történő megjelölése, hogy „áruválaszték összeállítása” (bringing together a variety of goods), ami lehetővé teszi a vevők számára, hogy az árukat kellőképpen megtekinthessék és megvásárolhassák (ítélet, 48. pont).

A bejelentőt azonban fel kell hívni azoknak a termékeknek, illetve termékcsoportoknak a részletezésére, amelyekkel a szolgáltatások kapcsolatosak (ítélet, 50. pont).

Így könnyebben megállapítható, hogy fennállnak-e az irányelv 4. cikk (1) bek. és 5. cikk (1) bek. által meghatározott bejegyezhetőség konkrét feltételei, valamint hogy az irányelv 12. cikk (1) bek. szerinti oltalom megszüntetés feltétele milyen körülmények között következik be (ítélet, 51. pont).

A feltett harmadik kérdésre adandó válasz előtt a bíróság elzárkózott (kiemelés a szerzőtől). Ezt azzal indokolta, hogy a kérdést előterjesztő bíróság nem jelölte meg, hogy mennyiben, milyen okból és összefüggésben szükséges ennek a kérdésnek a megválaszolása. A feltett kérdés ugyanis elméleti jellegű, s így az előzetes döntési eljárás során nem válaszolható meg (ítélet, 55. pont).

A bíróság nem rendelkezik hatáskörrel olyan kérdések megválaszolására, amelyeknél nyilvánvaló, hogy a közösségi jog kért értelmezése nincs összefüggésben a nemzeti eljárás tényeivel vagy nincs hatással azokra, ahol is a probléma pusztán hipotetikus jellegű, illetve ha a bíróság nem rendelkezik a feltett kérdés értelmezéséhez szükséges tények ismeretével, illetve jogszabályi anyagokkal (ítélet, 57. pont).

Ezek után a bíróság a következő (jogértelmező) ítéletet¹⁶ hozta:

1) A védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 1988. december 21-i 89/104/EGK első tanácsi irányelv, különösen annak 2. cikkében szabályozott „szolgáltatás” fogalma magában foglalja az áruk kiskereskedelme keretében nyújtott szolgáltatásokat.

¹⁵ Ismerteti dr. Árvai Katalin: Szemelvények az Európai Bíróság joggyakorlatából. Védjegyvilág, 2000. 2. sz., p. 11; valamint dr. Vida Sándor: Az Európai Bíróság határozatainak tükröződése a Brit Törvényszék ítéleteiben. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 108. évf. 3. sz., 2003. június, p. 26. Az ítélet 22. pontjának szövege: „... az összetévesztés valószínűségét átfogóan (globally) kell értékelni, figyelembe véve az összes, az ügy szempontjából releváns körülményt.”

¹⁶ C-418/02 sz. 2005. július 7-én kelt ítélet. – A rendelkező rész 19 nyelven, köztük magyarul is közzétéve: Eur-Lex. A hiteles angol szöveg:

1. The concept of „services” referred to by First Council Directive 89/104/EEC of 21. December 1988 to approximate the laws of the Member States relating to trade marks, in particular in Article 2, cover services provided in connection with retail trade in goods.

2. For the purposes of registration of a trade mark for such services, it is not necessary to specify in detail the service(s) in question. However, details must be provided with regard to the goods or types of goods to which those services relate.

2) *Ilyen szolgáltatásokra vonatkozó védjegy bejegyzéséhez nem szükséges részletesen megjelölni a szóban forgó szolgáltatást vagy szolgáltatásokat. Ezzel szemben pontosan meg kell jelölni azokat az árukat vagy árufajtaikat, amelyekre ezek a szolgáltatások vonatkoznak.*

EPILÓGUS

Bármennyire is meggyőző az Európai Bíróság itt ismertetett ítélete, a „Luxemburg locuta, causa finita”¹⁷ még a PRAKTIKER-ügyben is csak részben mondható el: a Német Szabadalmi és Védjegy hivatal feladata lesz annak első fokon történő eldöntése, hogy a 35. áruosztályban bejelentett szolgáltatásokkal meghatározott oltalmi kör nem túl tág-e.

És valójában minden ezek után benyújtott védjegybejelentés tekintetében itt jelentkezik a tényleges probléma. Ma már nem az a kérdés, hogy „lehet” vagy „nem lehet” a kiskereskedelmi szolgáltatást a védjegy árujegyzékbe bejegyezni, hanem az, hogy „*hogyan*”?

Bár a PRAKTIKER-ügyben hozott ítélet 49–51. pontja e vonatkozásban is ad támpontokat, a gyakorlatban (mint mindig) a nemzeti iparjogvédelmi hatóság, illetve a bíróság feladata, hogy helyes mértéket alkalmazzon az oltalmi kör tekintetében amikor a szóban forgó kiskereskedelmi szolgáltatás tartalmának bejegyzése felől határoz. (Ugyanez áll a jogérvényesítésre is, ahol az eljáró bíróság újból mérlegel, hiszen a bejegyzés terjedelme csak orientál, de nem köti a bíróságot.) Az Európai Bíróság ítéletéből mindenesetre a *nagyvonalúság* olvasható ki, s ezzel aligha lehet vitába szállni.

Örvendetes volna, ha az Európai Bíróságnak a PRAKTIKER-ügyben megfogalmazott iránymutatása szélesebb körben is visszhangra találna, például a Nizzai Osztályozás 9. kiadásában, amely előreláthatólag 2007. január 1-jén lép hatályba.¹⁸ Azzal persze tisztában kell lenni, hogy a Nizzai Megállapodást aláíró országok nem mindegyike tagállama az EU-nak, ezért a PRAKTIKER-ítéletben megfogalmazott jogelvek legfeljebb belső meggyőző erejüknél fogva lehetnek hatással ezeknek az államoknak az iparjogvédelmi hatóságaira, de nem kötelezik azokat.

A magyar lajstromozási gyakorlat a bejegyzés vonatkozásában úgy tűnik, lényegét tekintve összhangban van az OHIM, valamint az Európai Bíróság itt ismertetett ítéletének koncepciójával. Persze várat még magára a konkretizálás, ami korántsem lebecsülendő munka.

Ahogy a „pudding próbája az evés”, ugyanúgy a kiskereskedelmi védjegy hatékonyságának próbája a jogérvényesítés lesz majd, ha a magyar bíróságnak bitorlási perben vagy az azt megelőző törlési eljárásban kell állást foglalnia, nevezetesen kiskereskedelmi védjegy oltalmi köre „tág-szűk-megfelelő” vonatkozásában.

¹⁷ Az egyházjogi irodalomban (Roma locuta, causa finita) a megfellebbezhetetlen és megkérdőjelezhetetlen döntésekre használt szöfűzésnek az Európai Bíróság ítéleteire való transzponálása.

¹⁸ Dr. Millisits Endre: A nizzai osztályozás aktuális kérdései. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 109. évf. 1. sz., 2004. február, p. 15.

Addig is azonban, amíg ilyen jogesetre sor kerül, a Magyar Szabadalmi Hivatal feladata, hogy a bejegyzési eljárás során – a korábbi védjegyjogosultak feladata pedig, hogy a felszólalási vagy törlési eljárás lehetőségének mérlegelése alkalmával – vizsgálják, hogy a bejelentett vagy bejegyzett kiskereskedői védjegy oltalmi körének meghatározása kellőképpen részletezett-e vagy sem.

Végül a teljesség kedvéért itt meg kell még jegyezni, hogy bár a 39. osztályba tartozó „*cso-magküldő szolgálat*” oltalmi köre meghatározásának kérdése nem jelentkezett eddig ilyen látványosan, valószínűleg hasonló elvi szempontokat vet majd fel, mint a 35. áruosztályba tartozó „kiskereskedelmi szolgáltatás”.